

HUTNICTWO ŻELAZA I STALI	NORMA BRANŻOWA	BN-80/0602-48
	Analiza spektralna rud żelaza ich koncentratów, spieków i grudek. Rentgenofluorescencyjna metoda oznaczania Fe, SiO ₂ , Al ₂ O ₃ , CaO, MgO i MnO	
		Gr.kat. 0139

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy jest rentgenofluorescencyjna metoda oznaczania Fe, SiO₂, Al₂O₃, CaO, MgO i MnO w rudach żelaza przy wykorzystaniu wzorców naturalnych rud żelaza lub próbek syntetycznych jako wzorców spektralnych.

1.2. Zakres stosowania normy. Normę stosuje się wspólnie z instrukcją obsługi i wytycznymi analitycznymi określonego spektrometru rentgenowskiego do analiz próbek rud żelaza, koncentratów, spieków i grudek o składach chemicznych zawartych w następujących zakresach.

Pierwiastek /związek chemiczny/	Zakres zawartości %
Fe	40 - 80
SiO ₂	0,2 - 25
Al ₂ O ₃	0,2 - 10
CaO	0,2 - 10
MgO	0,2 - 10
MnO	0,2 - 3

2. PRZYGOTOWANIE PRÓBEK

2.1. Przygotowanie próbek do analizy

2.1.1. Przygotowanie próbek do analizy drogą odlania płynnego stopu do foremek platynowych. Próbki rud żelaza o masie 0,75 g poddane są prażeniu w temperaturze 1050°C do stałej masy. Zależnie od masy próbki odważyć należy odpowiednią ilość czteroboranu sodowego /Na₂B₄O₇/, tak aby suma jego masy i masy próbki wynosiła 8,25 g, po czym dodać do tego 0,75 g azotanu potasowego /KNO₃/. Otrzymaną trójskładnikową mieszaninę należy następnie ujednorodnić mieszając ręcznie przy pomocy łyżki niklowej. Zaleca się następującą kolejność czynności: prażenie rudy w tyglu platynowym a następnie dodawanie do niego odpowiednich ilości KNO₃ i Na₂B₄O₇. Stapianie uzyskanej mieszaniny odbywa się w trzech etapach.

W pierwszym tyglu wraz z zawartością włożyć do rozgrzanego do temperatury 1100°C pieca silitowego na 5 min. Po upływie tego czasu tygiel wyjąć szcypcami, a jego zawartość wymieszać ręcznie przez zawirowanie, po czym ponownie włożyć do pieca na następne 5 min. Po wyjęciu tygla jeszcze raz wymieszać jego zawartość przez zawirowanie lub przelać płynny stop do drugiego pustego, nagrzanego tygla platynowego, a następnie włożyć do pieca na dalsze 5 min. W tym ostatnim etapie stapiania do pieca włożyć należy ponadto foremkę platynową umieszczoną na podstawie szamotowej. Po upływie tych ostatnich 5 min wyjąć naj-

Instytut Metalurgii Żelaza

Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Metalurgii Żelaza zarządzeniem Nr 5/81 z dnia 25.03.1981 r. jako norma obowiązująca od dnia 1.07.1981 r.

3.2.4. Blacha niklowa lub aluminiowa o wymiarach co najmniej 100 mm x 100 mm. Druga metoda nie wymaga użycia foremek platynowych. Uzyskany stop wylewa się z tygla platynowego na blachę niklową lub aluminiową. Otrzymaną próbkę po ochłodzeniu i zestaleniu rozdrabnia się i prasuje w pastylkę.

3.2.5. Młynek pierścieniowy. Próbki otrzymane po zastygnięciu płynnego stopu wylanego na blachę niklową lub aluminiową rozdrabnia się w młynku pierścieniowym.

3.2.6. Prasa hydrauliczna wraz z matrycą do formowanie próbek. Sproszkowana próbka przygotowana jest do pomiaru przez prasowanie przy użyciu prasy hydraulicznej dającej nacisk co najmniej 200 atm/cm².

3.3. Odczynniki i materiał wzorcowy

3.3.1. Materiał wzorcowy. Próbki rud żelaza o stopniowanym i atestowanym składzie chemicznym służą do wykonania podstawowych wzorców spektralnych wykorzystywanych w analizie rud o nieznanym składzie. Składem chemicznym próbki te powinny objąć programowy zakres analizowanych rud. Zaleca się używanie wzorców rud żelaza produkcji IMŻ, BCS /Wielka Brytania/ lub innych tej samej klasy.

3.3.2. Odczynniki

- 7,5 g odwodnionego czteroboranu sodowego^{1/} Na₂B₄O₇ w stopniu czystości cz.d.a.
- 0,75 g azotanu sodowego KNO₃ suszonego uprzednio w temperaturze 105°C przez 1 h
- kwas solny /1:1/

3.4. Wykonanie oznaczania

3.4.1. Warunki oznaczania. Parametry przyrządów spektrometrów rentgenowskich ustalić zgodnie z zaleceniami instrukcji obsługi tych przyrządów. Podane w tablicy 3 parametry mają charakter orientacyjny i dotyczą spektrometru sekwencyjnego Philipsa PW 1450 AHP.

Tablica 1

Składniki syntetycznych wzorców rud żelaza

Fe ₂ O ₃ g	SiO ₂ g	Al ₂ O ₃ g	CaCO ₃ g	MgO g	Mn ₃ O ₄ g
0,41	0,30	0,12	0,0286	0,008	-
0,53	0,26	0,10	0,196	0,003	-
0,66	0,20	0,05	0,107	-	0,03225
0,82	0,15	0,02	0,0054	-	0,01075
0,87	0,10	0,006	0,018	0,015	0,001075
0,83	0,08	0,01	0,0107	0,07	0,0032
0,77	0,05	0,07	-	0,10	0,00645
0,92	0,01	0,003	0,054	0,04	-
1,00	-	-	-	-	-

3.4.2. Spektralne wzorce podstawowe /SWP/. Serie wzorców spektralnych o stopniowanej koncentracji interesujących składników rud służące do cechowania aparatury i ustalania przebiegu podstawowych wykresów analitycznych oraz do kontroli i korekcji przesunięcia liniowego i zmiany kąta nachylenia wykresów analitycznych. SWP zawierają próbki rud żelaza o atestowanym składzie względnie próbki syntetyczne. Spektralne wzorce podstawowe powinny być przechowywane w eksykatorze, jednakże nie dłużej niż cztery tygodnie. Należy stosować min. po 5 wzorców w rozważanych przedziałach koncentracji dla każdego oznaczanego pierwiastka.

1/ **Sposób odwadniania Na₂B₄O₇·10 H₂O.** Odważoną masę uwodnionego czteroboranu sodu umieścić w misie platynowej i ostrożnie ogrzewać do temperatury 400°C. Po zakończeniu procesu odwadniania wody /gotowanie się masy na skutek usuwania H₂O/ w celu uzyskania bezwodnej soli o konsystencji klarownej cieczy, kontynuować ogrzewanie w temperaturze 900-1000°C /15-min/. Otrzymany stop wylać na czystą polerowaną płytę ze stali nierdzewnej. Po zeszkleniu i oziębieniu materiału rozdrobnić go w odpowiednim młynku /np. pierścieniowym/. Odwadnianie i topienie boraksu można też przeprowadzić w odpowiednich tyglach grafitowych /nieporowatych/. Dostające się do stopu zanieczyszczenia grafitowe nie obniżają jakości uzyskanego topnika.

Tablica 2

Skład procentowy wzorców rud syntetycznych

Nr	Fe %	SiO ₂ %	Al ₂ O ₃ %	CaO %	MgO %	MnO %
1	28,82	30	12	16	0,8	-
2	36,86	26	10	11	0,3	-
3	46,16	20	5	6	-	3
4	57,14	15	2	0,3	-	1
5	60,71	10	0,6	1	1,5	0,1
6	58,12	8	1	0,6	7	0,3
7	54,14	5	7	-	10	0,6
8	64,14	1	0,3	3	4	-
9	69,94	-	-	-	-	-

Tablica 3

Parametry pomiarowe spektrometru sekwencyjnego Philips PW 1450 AHP

Pierwiastek	Kąt 2 θ	Kryształ	Prąd lampy /mA/	Napięcie /kV/	Czas po- miaru /sek/	Detektor
Fe	54,46°	LiF200	7	40	20	Przepływowy
Mn	95,15°	LiF220	30	40	40	Przepływowy + seyntyla- cyjny
Ca	113,11°	LiF200	10	30	40	Przepływowy
Si	109,12°	PE	60	40	40	Przepływowy
Al	144,95°	PE	60	100	100	Przepływowy
Mg	136,72°	ADP	50	50	100	Przepływowy

3.4.3. Podstawowy wykres analityczny. Dla każdego spektralnego wzorca podstawowego wykonanego co najmniej dwukrotnie wg 2.1.1., 2.1.2. lub 2.2. należy trzykrotnie wykonać pomiary intensywności linii analitycznych wszystkich oznaczanych pierwiastków, a następnie sporządzić wykresy analityczne. Wykresy te wykonywać należy wykorzystując równanie regresji liniowej prostej /lub regresji wielokrotnej/ i w oparciu o znajomość składu wzorców podstawowych i uśrednioną wartość wskazań przyrządu.

Równanie regresji liniowej prostej ma postać:

$$Y = ax + b$$

gdzie:

- Y - koncentracja oznaczonego pierwiastka w procentach,
- a - współczynnik regresji,
- b - wartość określająca przecięcie prostej równania regresji z osią współrzędnych Y,
- x - wskazanie spektrometru np. mV lub liczba zliczeń impulsów.

Wartości współczynników a i b występujących w powyższym równaniu wyznacza się następująco: